

Sadə, səmimi, xoşniyyət olanda ətrafdakıların da rəğbətini hiss edirsən

Hamlet İsxanlı: "Əsl ziyalı məqsədə çatmaq üçün yalnız nəcib yollarla gedir"

Onu sadəcə, "Xəzər Universitetinin rektoru, fizika-riyaziyyat elmləri doktoru, professor Hamlet İsxanlı" kimi təqdim edib suallara cavab almaq növbəti, daha BİR MÜSAHİBLƏ SÖHBƏT ovqatı bağışlayardı. Həqiqətdə isə, Hamlet İsxanlı gördüyü işlərin üstündə ucalan, ƏMƏLİYLƏ SÖZÜ düz mütənasib olan, TƏZADLAR İÇİNDƏ öz ədalət simmetriyasını itirməyən, səmimiliyini hamıyla söhbətdə vətəndaş və insan kimi saxlamağı bacaran bir iç adamıdır!

Tələbəylə də, müəllimlə də, dövlət adamıyla da eyni tonda - insanlıq rəngində və rütbəsində davranan bir ziyalı, ÖZÜNDƏN ASILI OLAN hər bir ölçünü, əndazəni NÜMUNƏ SƏVİYYƏSİNDƏ sərgiləyən elm və idarətemə təmsilçisidir. Şəxsiyyətinin çalarlarına uyğun olaraq, Hamlet İsxanlı ilk əvvəl dinləyir, sonra riyaziyyatçı kimi məsələnin həllini tapır, şair kimi həssaslıq nümayiş etdirir!

Gördüyü işin, məşğul olduğu geniş sahələrin verdiyi imkanlarından yararlanaraq -, hay-küy qaldırmaq "məharət və bacarığına" yad olan, sünilikdən çox uzaqda dayanan Hamlet İsxanlı ELMİN, ZİYALILIĞIN VƏ RƏHBƏRLİYİN VƏHDƏT DÜŞTURUNU gətirir zamanımıza!

Bu dünyaya gətirdiyi DUYĞUSAL NƏSNƏLƏRLƏ bərabər, əməli töhfələri də var: XƏZƏR UNİVERSİTETİ! təkcə ali təhsil ocağı deyil, həm də və eyni zamanda AZƏRBAYCAN ELMİNİN VƏ AZƏRBAYCANÇILIĞIN DÜNYA İLƏ DÖŞLƏŞƏN, ÖCƏŞƏN BİR İDDİASIDIR!

Müsahibə boyu bunun bir daha şahidi olacaqsınız.

(Əvvəli ötən sayımızda)

- Mümkünsə, uşaqlıq illərinin xatirələrini bizimlə birgə yada salaq...

- Mənim yaradıcılığında uşaqlıq illərinin xatirələri çox böyük rol oynayıb. Həmişə insanın bir üzü gələcəyə baxır, bir üzü keçmişə. Həyatın bir təzadı da odur ki, həyat və İnkişaf, ümid və imkanlar bu gündədir və gələcəkdədir, xatirələr isə bizi keçmişə bağlayır. Bu da həyat fəlsəfəsidir, əksliklərin vəhdətidir. Həyatda bir varislik var, insan keçmişini gələcəyə bağlamalıdır ki, yolu bütöv və düz olsun.

Mən uşaqlıqda keçirdiyim hisslər haqqında az yazmamışam (ümumiyyətlə isə çox

şeir yazmıram, zənnimcə şair az və tam səmimi yazsa yaxşıdır). Uşaqılıq xatirələrimlə bağlı "Uşaqılıqda qalan buludlar", "Zaman", "Kim kimi yaratdı", "Yadımdamı" kimi bir silsilə şeirlərim, "Ziyarət" adlı poemam var. Əvvəlcə bu adda bir şeirim "Bu da bir həyatdı" kitabında çap olunmuşdu. Mən kəndə ziyarətə gedirəm, insanları, tanışları, tanış guşələri... axtarır gözümlə:

Güllər tanış, qoxu tanış

Göy otların çoxu tanış

Ocaq tanış, tüstü tanış

Kəndin altı-üstü tanış.

Bəs nədən qərib kimiyəm,

Yenə yol çəkir gözlərim?

Niyə belə fikirliyəm

Pərişandır nəğmələritn?

Yəni kəndə gedəndə görürəm ki, kənd guya həmənləndir. Amma diqqətini cəmləndirəndə, gözlərin axtarır və görürsən ki, kənd həmənləndir deyil. Çünki sən bildiyin o insanlar ya çox dəyişib, qocalıb, ya heç yoxdur. Çox sevdiyim nənəm, atam həyatda yoxdur, yoldaşlarımla, tanıdığım insanların sırası seyrəkləşib, bir çox insanları isə tanımıram. Kənd həmənləndir və həmənləndir deyil, bax bu da bir təzədir.

Mən bir dəfə bu şeiri oxuyanda Nəriman Həsənzadə öz güclü şair sezgisi ilə dedi ki, belə şeirlər çox zaman çevrilib poema olur. "Ziyarət" şeiri doğrudan da iri bir poema oldu. Hələ çap olunmayıb. Maestro Cavanşir Quliyev bu poemaya çox gözəl bir musiqi yazıb. İçində 11 mahnı var və kiçik bir tamaşa hazırlayırıq. Bu tamaşa başdan-ayağadək kənd həyatı, uşaqılıq illəri, yanğı və həsrətlə bağlı düşüncə və xatirələrdir.

- Şeiriərinizin birində yazırsınız: "Bu dünyaya nə gətirdim?" Dünyaya gətirdiklərinizə görə özünüzü xoşbəxt sanırsınız mı?

Adam heç bir ciddi işi axıra qədər çatdırma bilmir, həyatdakı təzadlardır; biri də budur, əslində isə bu, həyatın baş faciəsidir. Amma insanların xarakterindən çox şey asılıdır. Bəziləri elə bilir ki, bütün işlərini başa çatdırıblar, digərləri isə daim axatırışda, fəaliyyətdədir. Planlar qurursan, işə başlayırsan, o da başa çatmır.

Bu dünyaya nə gətirdim

Bu dünyada nə qoymuşam

Nə bir işi tam bitirdim

Nə həyatdan tam doymuşam..

Və

Səpdiklərim cücərsə də

Tufanlara sinə gərmiş.

Haqq-ədalət ölməsə də

Sarsılmış, incələnmiş

Sizin suala cavabı isə mən yox, mənim həmkarım gürcü alimi Ramaz Xurodze verib (bu əhvalatda qeyri- təvazökarlıq sezilsə, öncədən üzr istəyirəm). İmir Memmədli vaxtilə Gürcüstanda "Təzadlar" və "Bu da bir həyatdı" kitabımdan seçmələri gürcü dilinə tərcümə edib nəşr etdirmişdi. Tərcümə də çox yaxşı alınmışdı. Tiflisde təqdimat mərasimində Texniki universitetin rektoru R. Xurodze çıxışında üzünü mənə tutub dedi ki, "sizin "Bu dünyaya nə gətirdim" şeirləriniz Gürcüstanda oxundu və sevildi. Mən sizin həyatınızı öyrənəndən, sizinlə şəxsən tanış olandan sonra düşündüm ki, məndən "Hamlet İsxanlı bu dünyaya nə gətirdi" -deyə soruşsaydılar, "dünyaya sevgi gətirib" cavabını verərdim. Yazdıqlarınızla insanları duyğulandırmısınız, sevindirmisiniz, kədərləndirmisiniz".

Burada qəti surətdə mən və ya mənim şeirim mühüm deyil. Sadəcə yaxşı insana, nəcib işlərə, ədalətə, gözəlliyə qarşı sevgi insanları təsirləndirir, duyğulandırır. Dünyaya gətirdiklərimə görə özümü xoşbəxt sanırammı? Xoşbəxtlik mütləq deyil, insan mütləq xoşbəxt ola bilməz. Nələri isə edə bilmirsən, ailə üçün nəzərdə

tutduğun bəzi işi görə bilmirsən, işində və yaradıcılığında istədiyini, ürəyindən keçən, plan qurduğun işlərin çoxunu başa çatdırma bilmirsən, xalqın vəziyyətinin daha yaxşı, firavan olmasını istəyirsən, tam olmur... Amma mən düşündüyüm və sevdiyim işlərlə məşğul olmaq səadəti mənə nəsib olub, bu, xoşbəxtlik əlaməti deyilmi? Riyaziyyatı sevmişəm və riyaziyyat elmi ilə məşğul olub dünyanın, kainatın sirrlərini az da olsa anlamışam. Poeziyanı sevmişəm, ədəbiyyatı oxuyub-öyrənməklə, ondan həzz almaqla bərabər, özüm də müəyyən şeylər yazmışam, bəlkə də bəzi insanları duyğulandıra bilmişəm. Elm tarixi, mədəniyyət tarixi ilə məşğul olmuşam - xeyli yazıları, kitabları var. Dünyamı gəzib görmüşəm. Xəzər universitetini yaratmışam. Bəlkə bu işlərimdən xalqa da kiçik bir fayda olub. Bu mənada, özümü xeyli xoşbəxt hesab edə bilərəm, amma narahat olduğum məsələlər durur, azalmır, onların həllinə kömək etməyə gücüm çatmır...

- Çox hörmət və etibar qazanmış parlaq bir iider, fizika-riyaziyyat elmi doktoru, professor; həssas qəlbli şair - hansı sizin üçün daha əzizdir.

- Əslində dünyada hər şey çoxcəhətlidir, çoxölçülüdür. Biz onların yalnız bir və ya bir neçə tərəfini görə bilirik, hamısını görmək iqtidanda deyilik. İnsan istər elm, istərsə də sənət sahəsində nə qədər böyük uğurlar əldə edərsə, o sahəyə ona bir o qədər yaxın... və xeyli dərin, əlçatmaz görünür. Mənim müxtəlif sahələrdə fəaliyyət göstərməyimin yəqin ki, bir üstünlüyü var - çoxölçülü dünyanın, mürəkkəb həyatın müxtəlif tərəflərinə nəzər salmaq imkanım olub. Yəni, başqa səpgidə yuxarıda deyildiyi kimi fizika-riyaziyyat elmləri dünyanın ahəngini, kainatın ümumi mənzərəsini görməyə imkan verir. Planetlər, ulduzlar və təbiətin qanunları necədir, nə ilə idarə olunur-bunları bir qədər anlayıram. Bu barədə bilgilərim başqa sahələrdə də həssas olmağa imkan verir. Digər tərəfdən, şairlik insani hisslərin tərənnümüdür, bəzən də kəşfidir. Mənə bir dəfə sual vermişdilər ki, adamlarla universitetdə görüşəndə, onların xahişlərini, təkliflərini və şikayətini dinləyəndə riyazi-yatçılığınız baş qaldırır, yoxsa şairliyiniz? Qəflətən verilmiş sual idi. Mənim cavabım belə oldu: "sadə insan kimi dinləyirəm, sonra məsələni alqoritmləşdirirəm, yəni məntiql-riyazi yolla plllələrə ayırıram, aşağıdan yuxarıya və ya soldan sağa düzürəm. Bu məsələnin həllərini tapmağa kömək edir. Həssas qəlbə sahib olmaq isə (bilmirəm bunu şairliklə əlaqələndirmək olarmı?) həllər içində mənə ən gərəkli olanı seçməyi tələb edir, insanların qayğısına qalması sevindir. Sevmək isə sevən insanı gözəlləşdirir, seviləni nəşələndirir.

Həyatda nələri qazanmışımsa, onların hamısı mənim üçün əzizdir. Yəni heç vaxt deyə bilmərəm riyaziyyat mənə daha əzizdir, poeziya və ədəbiyyat, eirn və mədəniyyət tarixi, yoxsa təhsil quruculuğu?! Bunlar hamısı gözəldir, əzizdir, sadəcə onlar müxtəlifdir və bu müxtəliflik, rəngarənglik gözəlliyi daha güclü, daha ezəmetli edir. Adam elini üreyinin üstünə qoyub tam deyə bilmir ki, nədə az, nədə çox uğur qazanıb. Sənin bir sahədə böyük hesab etdiyən tarix üçün çox xırda, digər sahədə orta hesab etdiyən isə böyük görünə bilər. Bu mənada nəyim varsa, hamısı əzizdir, içdən gələn şeylərdir. Süni şey yoxdur, süni olsa, əziz də oimaz, ölüb gedər, fizikadakı ömrü milyardda bir saniyələr olan, ani yaranı ölən elementar zərrəciklər kimi.

- İnsaniarda ən yüksək qiymət-ləndirdiyiniz keyfiyyətlər hansılardır?

- Ədaləti üstün tuturam. Ədalət olmasa, dünya qarışar, dünya məhvərindən çıxar (elə ədalət bərqərar etmədiyi üçün, Sədinin dili ilə desək, "dünya zoncunun saçları kimi qarışıqdır"). Sonra ən yüksək qiymətləndirdiyim səmimilik, düzgün-lük, doğruculuqdur. Televiziya ilə bəzi çıxışlara baxıb görürsən ki, məqsəd tamaşaçı ilə söhbət deyil, özünü nümayiş etdirməkdir. Bu, səmimiliyin yoxsulluğudur. İnsanı başqalarına sevdiren onun səmimiyyətidir. Bir keyfiyyəti də qeyd etmək istəyirəm, o da peşəkarlıqdır. Ola bilər bu, hamıya aid deyil. Yəni hər bir insan məşğul olduğu sahənin peşəkarı olmalıdır. İnsan öz sahəsini yaxşı biləndə, peşəkar olanda işini yaxşı görür, fayda verir, eləcə də həyatı, başqalarının zəhmət, qabiliyyət və istedadını yaxşı qiymətləndirə bilər. Bu, öz növbəsində, insanın ədalət hissi inkişaf etdirir. Ola bilər tam ədalətli ola bilmir, məsələn, siyasətçinin tam ədalətli olması istisna hesab olunur. Hər halda, zənnimcə, peşəkarlıq ən azı ədalət ölçüsünü görməyə, kimin kim olduğunu müəyyənləşdirməyə də kömək edə bilər.

- Tərcüməərinizlə bağlı mətumat vermənizi xahiş edirik.

- Tərcümə bəşər mədəniyyətinin inkişafında böyük rol oynayıb. islam mədəniyyəti yunanlardan tərcümə ilə başlayıb. Bütün yunanlardan, hindistandan, suryani dilindən mənəh və faydalı nə vardsa, çox böyük əksəriyyətinl, bu dünya xəzinəsinl tərcümə etdilər və onun üzərində elm, mədəniyyət qurdular. Avropa elmi və mədəniyyəti də məhz Şərqdən tərcümə etməklə İspaniyada, həmçinin İtaliyada formalaşdı, sonra şimala da yayıldı.

Bədil tərcümə isə bir az fərqlidlr.

Mən həm tərcümə nəzəriyyəsi və tarixi, həm də bədii tərcümə sahəsində araşdırma aparıram, poetik tərcümə haqqında böyük həcmdə yazım da var, onu genişləndirib sonra kitab şəklində çap etdirmək fikrim var. Poetik tərcümənin sirrlərini araşdırıb anlamağa çalışıram, üstəlik özüm də tərcümələr edirəm. Bu, çətin və incə sənətdir. Elə Mənim məqaləmin adında da bu fikir vurğulanıb: "Poetik Tərcümə. Məhdud çərçivələr içində gözəllik axtanışı".

Şair öz şeirini yazır, o, səmimi şeirdirsə, orada bir duyğu var, gözəllik var. Bu yolla öz duyğunu, duyduğun gözəlliyi gözəl şəkllə salıb, şeirə döndərüb insanlara təqdim edirsən, istedadlı şairsənsə, hətta bəxş edlrsən deyə bilərsən. Bu vaxt oxucu elə zənn edir ki, sanki şeir onun özü haqqında yazılıb, çünki insanların duyğuları birbirinə çox yaxın, şeir onlar arasında körpü salır. Şair öz şeirini yazarkən sərbəstdir, özü qurur, yolda fikrini və ya formanı dəyişdirə bilər, onu daha maraqlı etmək üçün yenidən işləyə bilər.

Poetik tərcümə isə çətin məsələdir. Öz dilində şeir yazanda dilin incəliklərini, çalarlarını şeirdə göstərə bilirsən. Şeiri başqa dilə çevirəndə isə tərcüməçi gərək oturub yeni şeir yazsın. Tərcüməçi, bir çərçivə içindədir, müəllifin qoyduğu şeirin qafiyə forması, şeirin məzmunu, şeirin ruhunu özündə ehtiva edən, görünən və görünməyən, bir tərəfi aydın, digər yanı dumanlı çərçivə içində. Tərcüməçi o çərçivənin içində rahat oturub yeni dildə şeir yazmağı, müəllifin fikrini, formasını qorumağı bacarmayıdır, orijinal dildəki gözəlliyi yenidən başqa dildə canlandırmağa çalışmalıdır. Mən rus, ingilis və fransız ədəbiyyatından poetik tərcümələr etmişəm. Çox məşhur və ya sadəcə çox istedadlı şairləri, xoşuma gələn, məni tərcüməyə sövq edən şeirləri tərcümə etmişəm. O cümlədən zərif, həsrət ifadə edən, kədərli və ya şıltaq sevgi şeirlərini çevirmişəm "Vaqifin şirin dilinə".

Onu da deyim ki, tərcüməyə çox vaxt ayırmıram. Yaxşı, vicdanlı tərcümə öz şeirini yazmaqdan bətkə on dəfə çox vaxt aparır. Üstəlik şeiri yazanda tərcümədən fərqli olaraq səni məhdudlaşdıran heç bir şey yoxdur. Səməd Vurğun "Yevgeni Onegin"i tərcümə etməyə 3-4 il vaxt sərf etmişdi. Haibuki o illər ərzində daha neçə gözəl şeirlər və ya irl həcmli əsərlər yazıb bilirdi. Ancaq Səməd rus şairinin şah əsərini "Vaqifin şirin dilinə" çevirdiyi üçün özünü xoşbəxt sayırdı.

- Siz sadə, səmimi, xoşniyyət insansınız. Bütün bu keyfiyyətlər həyatınızı gözəlləşdirir, yoxsa çətinləşdirir?

- Tərlfə görə sag olun. Yaxşı keyfiyyətlər hər insanı gözəlləşdirir. Həqiqətən də, İnsan sadə, səmimi, xoşniyyət olanda ətrafdakıların da rəğbətini hiss edir. Yəni görürsən ki, bu rəğbət süni deyil, sənənin vəzifənə, başqa şeylərə görə deyil, bur səmimi münasibətdir. Çətinləşdirdiyi də olur. Çünkl sən heç vaxt donunu dəyişdirmirsən. Yəni mən tələbə ilə danışırım, sizinlə danışırım - peşəkar insanlarsınız, hökumət adamı ilə danışırım və heç birində dəyişmirəm. Hökumət adamı ilə danışanda da düşündüyümü deyirəm. Xoşuma gəlməyəni deyirəm, zarafatımı da edirəm. Bu isə bəzi çətinliklər törədə bilər, çünki kimlənsə dedi ki qəlibə girmirsən, deməli onun xoşuna gəlməyə bilərsən və işin düzəlməz və ya düz işin əyilər. Amma dərindən baxanda görürsən ki, o yüksək vəzifəli şəxs də doğru danışdığı üçün sənə hörmət etməyə başlayır. Söhbətdə və davranışda gözəllik boyun əyməklə deyil, nəzakətli olmaq və öz fikrini deməklə bağlıdır. Bu isə tamam qiymətsiz qala bilməz.

- Hamlet müəllim, "Baş açmadım bu dünyadan" şeirinin üstündə dayanmaq istəyirik:

Ağac içindən oyulur,

İlan qabığından soyulur,

Sevən gözündən duyulur,

Doymadım dadlı rüyadan

Baş açmadım bu dünyadan.

İllər ötüb, ömrünüzün müdrik çağını yaşayırsınız. "Baş açmadım bu dünyadan" - İndi necə, bu söziəri olduğu kimi yazarsınız, yoxsa fərqli?

- Şairlər bəzən deyirlər ki, biz şeiri yalnız bədahətən yazırıq. Ancaq onlar bu sözləri gücünün qeyri-adi olduğunu göstərmək, "mən çox İstedadlıyam, söz mənə göylərdən gəlir və mən ilahi gücü təmsil edirəm" məqsədi ilə deyirlər. Əslində isə belə deyil. Bədahətən yazılmış şeirlər çox az sayda ola bilər. Bədahətən daha çox misralar, bəndlər, şeirin motivi gəlir və deyilir. Sonra şair onun üzərində düşünür. Mənim bir şeirim var, yaradıcılıq haqqında düşüncələrdən doğan şeirlərdəndir:

Bəxtim gülür ara-sıra

Bir sevda qonur başıma,

Bir fikir, bir neçə misra

Hakim olur yaddaşıma.

Nədənsə təsirlənirsən, beyninə bir misra gəlir. Sonra o fikir Lçiridə yaşamağa başlayırsan. Bu proses çox zaman şüurlu surətdə deyil, bilinc altında baş verir (mistika da buradan yaranır). Yavaş-yavaş görürsən ki, içində şeir yaranır, köçürürsən knyı/a və qoyursan bir kənara. Sonra ona yenidən baxanda, onu bir daha oxuyanda görürsən ki, nə isə deyışmelidir. Bir balaca düzəldirsən, cilalayırsan, sonra çapa gedir.

Onu demək istəyirəm ki, şeirin yazılması ilə çap olunması arasında kifayət qədər vaxt keçir (bəzən illərlə). Bu şeir də necədirsə, elə o cürdür, o cür dünyaya gəlib, onu dəyişmək və ya "bu gün başqa cür yazdım" fikrinin əsası yoxdur. Zaman dəyişib, bir hadisə, iş, duyğu haqqında şairin fikri dəyişib, o, yeni şeir yazacaq, köhnəni dəyişdirməklə məşğul olmayacaq. O zamana xas olan duyğu o zaman ifadə olunub.

Bir də bəzi şairlərin, yazıçıların "mənim o vaxt yazdıqlarımın üstündən xətt çəkin, o mən deyiləm" fikri qəribədir və doğru deyil. Şairin yazdığı bütün yazılar onun kimliyini müəyyən edir, onun istedadını, insanlığını. dünyaya və həyata münasibətini. səmimilik dərəcəsini nümayiş etdirir. Şair bunlara görə tanınıb, mükafatlar alıb, sonra isə "bu mən deyiləm" deyir, əsində isə şairin o şeirləri də, bu gün onlardan imtina etməsi, gert çəkilmək istəyi də, təkrar edirəm, şairin əsl kimliyindən xəbər verir. Şair istəmədiyini yazmamaq, lazım gəldikdə susmaq qabiliyyətinə də sahib olmalıdır.

Şair gözəli bir şeir yazır, sonra ona bənzər, o gücdə şeiri heç vaxt yaza bilmir. "Baş açmadım bu dünyadan"-dünyanın gözəliyi və sirrləri, onların tükənməzliyi haqqındadır! Dünyanın dərinüyi onun gözəliyidir. Dünya dərin və mürəkkəb oimasaydı, biz tezeə onu başa düşsəydik, hər cəhətini görüb təsvir edə bilsəydik, bu dünyanın adiliyi demək oiaırdı, şükür ki, belə deyik Sirlərlə dolu dünya gözəldir, əlçafmazdır, ünyetməzdir, o, insana rəya kimi görünür və bu rəyalardan doymaq olmur.

Xanođlan Əhmədov

Zöhrə Əliyeva